

Prozodie

fonémy (vokály, konsonanty, sonory)

prozodémy, suprasegmenty

kvantita – doba výslovnosti

přízvuk – síla hlasu

slabičná intonace – výška hlasu

KVANTINA

- ide. fonologická délka
- psl. nefonologická délka
- pozdní psl. nová fonologická délka
- zánik fonologické délky v některých j.

Ztráta fonologické délky:

ruština, 13. stol.

ukrajinština, 14. stol.

polština, 15. stol.

moravskoslezská nářečí, 16. stol.

Kvantita a pravopis. Distinkce (ráda/rada).

Česká délka = akut a kontrakce.

psl:

o ← **ǎ** **ǎ**
 {
 ǒ

e ← **ě**

ь ← **ĩ**

ъ ← **ũ**

ide:

ā
} **ǎ** → **a**
ō

ě (jat' „první“)

ē → **´a** (po měkkém C)

ī (na konci slova)

ī → **i**

ū → **y**

psl:

prst.

o

e

ь

ъ

ide.

ǎ ā

ǒ ō

ě ē

ǐ ī

ǔ ū

prst.

a

ě, 'a, i.

i

y

pouze krátké:

o e ь ъ (pravé jery)

pouze dlouhé:

a ě i y ǒ ę u (<au/ou/eu)

změna kvantity v kvalitě

ǒ < om, am...

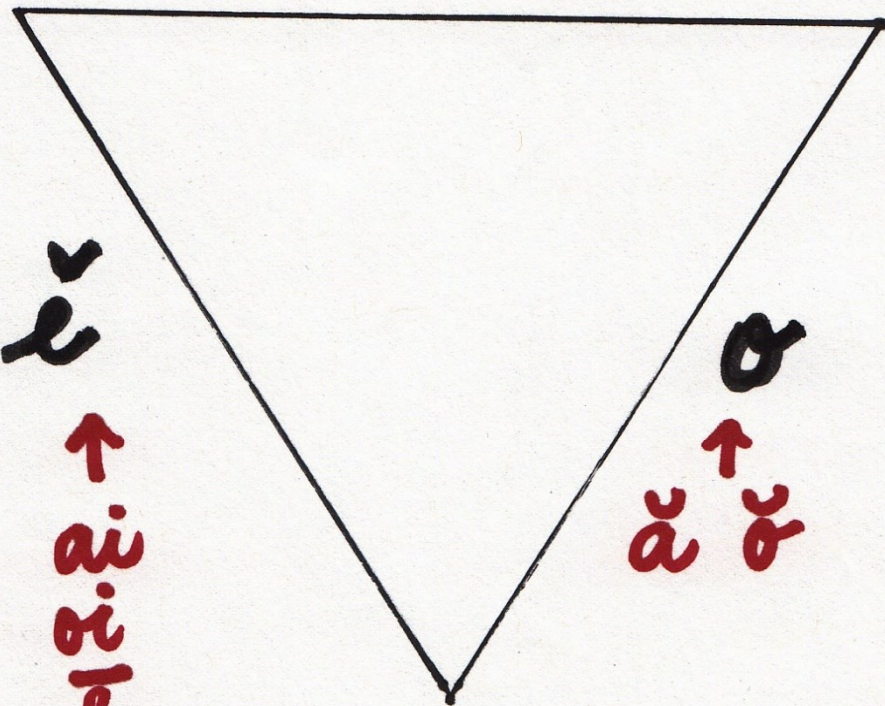
ę < em, en...

ě, i < ai, oi, ei

u < au, ou...

$y \bar{i} \rightarrow i$
 ei

$\bar{i} \downarrow$
 i

$\bar{u} \downarrow$
 u

$au \rightarrow u$

$ou \rightarrow u$

$\bar{u} \downarrow$
 y

$\bar{e} \rightarrow e$

$\bar{e} \uparrow$
 e

en
 em
 in
 im

$\bar{e} \uparrow$
 e

ai
 oi
 \bar{e}

$\bar{o} \uparrow$
 o

$\bar{a} \uparrow$
 \bar{o}

$\bar{o} \uparrow$
 o

om
 on
 am
 an
 um
 un

$\bar{a} \bar{o} \rightarrow a$
 \bar{e}

u
 o

l
 o

*būti>byti *tū>ty (lat. tu, něm. du) ř. dōron – darъ
*bhlūsā, lit. blusa>blъcha *āvīka, lit. avis – ovъca
lit.akis – oko *pīskēla>piščala
*bhēlos, lit. baltas>bělъ lit. dugnas – dъno
lit. nūnai – nyně (č. nyní) lit. sodas – sadъ
*mūsūs>mъchъ lit. sūris – syrъ (č. sýr)
*dhūmas, lit. dūmai>dymъ lit. keturi – četyri
*slūchētei>slyšati fin. akkuna – okno
*ātīkā>otъca

Ke konci praslovanštiny krácení dlouhých samohlásek v některých pozicích (zákon Šachmatova)

→ **nová fonologická opozice**,
např. ā vs. a; ō vs. o

V historické době **zánik fonologické délky** v různých slovanských jazycích.

V bul. a r. silný vliv přízvuku:

- redukce nepřízvučných slabik
- jakostní změny (*аканье, уканье*)
- slovenský rytmický zákon
- polské dlouhé **ą** a **ó**

- **intonace** = výška hlasu, tón
akutová, ražená, stoupavá
cirkumflexová, tažená, klesavá
jen na slabikách s kvantitou min. 2 móry
ČEŠTINA a kvantita:
 - starý a nový **AKUT**
 - kontrakce

- **metatonie**: změna akutu na nový cirkumflex
a cirkumflexu na nový akut

KDY? zánik (lichých) jerů → redukce počtu slabik

jáma, jámy... x jamъ

mrázъ x mrazu

kráva, krávy... x kravъ

práhъ x prahu

míra, míry x měřъ

dvůrъ x dvora

vrána, vrány... x vranъ

prachъ, plotъ, nosъ...

léto, léta... x letъ

kniha x knížъka

noha x nůžъky

lžíce x lžičъka

hlava x hlávъka

chvíle x chvílъka

zdravý x zdrávъ

mladý x mládъ

spáti x spaťъ

bohatý x boháčъ

ruka x rukávъ

■ **přízvuk**

MÍSTO: volný, pohyblivý x stálý

TÓN: melodický, tónový x dynamický

SÍLA: hlavní x vedlejší

fonematický, distinktivní

vztah kvantita – přízvuk

vztah přízvuk – intonace

praslovanština: pohyblivý, melodický

- pohyblivý, ale dynamický:
ruština (východoslovanské), bulharština
propojení kvantity s přízvukem, redukce:
m²l¹doj č²l¹věk
golovaa, golovu, golovka; bereg, beregaa...
- pohyblivý, omezeně melodický: slovinština
- omezeně pohyblivý, melodický: srbština a chorvat.
lònac, lónca, lônci, lõnácá
rúka, zlâto, žèna, küća
- stálý – iniciálový: čeština, slovenština (rytmický zákon, slabičné předložky)
- stálý – paroxytonický: polština
- stálý – proparoxytonický: makedonština

jazyk	melodický	dynamický	volný/pohybl.	stálý
				in. ppt. pt.
prsl.	+		+	
bul.		+	+	
m.		+		+
s./ch.	+		omez. +	
slovin.	+	+	+	
r., běl., u.		+	+	
č.		+		+
p.		+		+
luž.s.		+		+